

Тому, ці чинники і впливають на витрати, які виникають не безпричинно, а через дію певних процесів на фермерському господарстві. Залежно від виду діяльності потім і впливають на забезпечення необхідного розміру прибутку.

Отже, удосконалення механізму бізнес-процесів фермерського господарства, забезпечення інформаційно-довідкових сфер, застосування інноваційних технологій посилить його соціально-економічний захист, збільшить продуктивність праці.

Список використаних джерел:

1. Александрова К. Розробка та впровадження бізнес-процесів для підвищення якості та безпеки продукції підприємства. *Бізнес-інформ. Економіка*. 2018. № 6. С. 261–268.
2. Бабина О.М. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності у контексті розвитку альтернативних джерел енергії. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>
3. Головне управління статистики у Кіровоградській області. URL: <https://www.kr.ukrstat.gov.ua/?r=stat/2021/08>
4. Лезіна А. В., Борей А. А. Діджиталізація бізнес-процесів сучасного підприємства. *Збірник тез доповідей: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*. Київ, 2020. С. 95-96.
5. Кузнєцов А. І. Методика проведення обстеження бізнес-процесів підприємства. Портал *iTeam Технології корпоративного управління*. URL: http://www.iteam.ru/publications/it/section_51/article_1469.

1.6. Самоменеджмент як ключовий елемент розвитку та самореалізації в сучасному суспільстві

Нестеренко Т.С.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та економіки,

Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті

В сучасних умовах надто значущими стають потреби кожної особистості у самостійному прийнятті рішень, формуванні стилю поведінки та у регулюванні відносин з іншими людьми. Однією з найактуальніших проблем соціологічної науки є дослідження здатності самоуправління особистості, зокрема в освітніх установах, таких як школи, коледжі, вищі навчальні заклади. Саме в цьому періоді формується моральне обличчя людини, визначається стиль поведінки в соціальних відносинах, а також розвиваються моральні та професійні якості. Сучасна молодь потребує високого рівня активності, мобільності, самостійності та здатності орієнтуватися в умовах соціальних змін.

Враховуючи це, виникає потреба в формуванні у людини навичок самоменеджменту.

Існують різні погляди на поняття самоменеджменту. Широко розповсюдженим є обмежене трактування його як індивідуальної технології управління робочим часом. Л. Зайверт, наприклад, дає таке визначення: "Самоменеджмент – це послідовне та цілеспрямоване використання випробуваних практичних методів роботи в повсякденній діяльності, для того, щоб оптимально і по суті використовувати свій час"[7]. У більшості джерел самоменеджмент визначають як процес самостійності, саморегуляції особистості.

Бабчинська О.І. та Мідляр А.К. розглядають самоменеджмент як послідовне і цілеспрямоване застосування практичних засобів роботи в щоденній професійній діяльності для підвищення результативності виконуваних завдань, досягнення поставлених цілей [1]. Колпаков В.М. відзначає, що самоменеджмент базується на особистому, власному, безперервному розвитку, на здатності нівелювати та контролювати емоції, застосовувати свій потенціал [3]. Лукашевич М.П. зазначає, що самоменеджмент доцільно виокремити в незалежний напрямок управління щодо виконання особистих та професійних цілей [4].

Ефективний самоменеджмент тісно пов'язаний з людською природою, організацією та соціальним управлінням. Основною метою самоменеджменту є оптимізація та максимальне використання особистих можливостей, осмислене управління власною діяльністю, а також подолання негативних зовнішніх обставин та чинників. Ключовим аспектом самоуправління є перетворення постійно виникаючих у процесі діяльності практичних ситуацій невідповідності умов, потреб і обставин на цілеспрямовані, послідовні дії й завдання.

Перевагами самоменеджменту є:

- зменшення витрат на виконання роботи;
- поліпшення організації праці;
- зниження рівня стресів;
- задоволеність роботою;
- підвищення мотивованості праці та рівня власної кваліфікації;
- зменшення помилок при виконанні своїх функцій;
- досягнення професійних та життєвих успіхів найкоротшим шляхом.

Основні складові самоменеджменту:

- самооцінка;
- вміння відстояти власну позицію, власне «я»;

- уміння бути наполегливим;
- уміння управляти стресом;
- уміння знаходити спільну мову із навколишніми, витримка і самовладання;
- позитивна життєва позиція.

Критерії ефективного самоменеджменту:

- уміння керувати собою;
- наявність чітких особистих цінностей;
- здатність встановлювати чіткі особисті цілі;
- навички розв'язувати проблеми;
- творчість та здатність до інновацій;
- здатність впливати на оточуючих;
- розуміння особливостей управлінської праці;
- здатність керувати;
- уміння навчати;
- здатність формувати колектив.

Хоча сукупність вказаних критеріїв не може бути остаточною, вона надає можливість оцінити рівень самокерованості індивідуальної та соціальної системи та визначити потенціал її розвитку. Важливим є вміння сформулювати критерії оцінки саморозвитку та успішно застосовувати їх у реальному житті, проте це можливо лише при умові розуміння суті та особливостей їхнього виявлення[5].

Процес формування здатності до самоменеджменту, як ключової особистісної якості, проходить через кілька етапів. На підготовчому етапі створюються умови для розвитку самовизначення, визначаються внутрішні критерії оцінки об'єктів і вирішуються різні рівні проблем, сприяючи накопиченню особистого досвіду. У юнацькому віці на цьому етапі особистість формує свою ідентичність і цілісність. Від цього залежить якість самоуправління, яке розкриває сутнісну характеристику особистості, яка будує своє життєве поле в умовах невизначеності.

Комплекс соціальних заходів для розвитку самоменеджменту особистості включає:

- Перетворення процесу виховання на самовиховання: зміна підходу до виховання, спрямована на активну участь особистості у власному самовихованні та формуванні цінностей.
- Здійснення особистісного підходу в навчально-виховному процесі: реалізація індивідуального підходу до кожної особистості для врахування її унікальних особливостей та потреб.

- Розвиток моральної, вольової та естетичної сфер особистості: покладання акценту на всебічний розвиток моральних, вольових та естетичних аспектів особистості.

- Формування вмінь самоуправління: розвиток навичок ефективного планування, контролю та організації власної діяльності.

- Забезпечення особистості умов для максимального самовираження, самоствердження, самореалізації: створення середовища, що сприяє виявленню та розвитку індивідуальних потенціалів.

- Створення виховного середовища, що стимулює в молоді потреби в самовдосконаленні: формування атмосфери, яка сприяє бажанню самовдосконалення та розвитку.

- Формування творчих якостей особистості, розвиток креативного мислення: пошук і підтримка творчого потенціалу в різноманітних виявах.

- Пошук і розвиток індивідуальних здібностей особистості: виявлення та розвиток унікальних талантів та здібностей.

- Формування позитивної Я-концепції особистості: збудження позитивного сприйняття самого себе та своєї ролі в житті.

- Формування доміанти самовдосконалення особистості: сприяння постійному розвитку та самовдосконаленню.

- Формування вмінь і навичок самоуправління, саморегуляції: навчання ефективному контролю та власному управлінню.

- Складання програм самовдосконалення за розділами та періодами розвитку: систематизація та планування особистісного росту.

- Формування високоморального ставлення особистості до себе та світу: розвиток стійкої самооцінки, самоповаги та високих моральних стандартів.

- Формування соціальної активності: сприяння участі особистості в суспільних процесах та подіях.

- Формування самостійності особистості: розвиток навичок та практик самостійного прийняття рішень та виконання завдань.

- Навчання поведінці в колективі: розвиток навичок ефективної комунікації, відповідальності та саморегуляції в групових ситуаціях.

- Підготовка молоді до професійного та життєвого самовизначення, профорієнтація: сприяння вибору шляху розвитку та самостійного визначення у житті.

Демократизація виховного процесу стає необхідною передумовою для формування самоменеджменту особистості. Цей підхід реалізується через надання свободи вибору та самостійності, задоволення інтересів та потреб молодого покоління. Основний напрямок розвитку особистості в системі

самоменеджменту спрямований на підготовку до життя та забезпечення молоді всім необхідним для самостійної життєдіяльності в сучасному соціальному середовищі. За допомогою накопичення досвіду та розвитку внутрішніх потреб особистість може вільно та самостійно обирати свої цілі та методи діяльності, ефективно управляти своєю діяльністю та поведінкою, одночасно вдосконалюючи та розвиваючи свої здібності для їх успішного втілення та формуючи власну особистість.

Самоменеджмент, подібно до інших управлінських дисциплін, виконує ряд певних функцій, які можна представити у вигляді "кола правил", зазначених Л. Зайвертом у роботі "Ваш час у ваших руках". Це "коло правил" демонструє взаємозв'язки між різними функціями, що зазвичай реалізуються в такій послідовності:

- Встановлення цілей: цей етап включає аналіз та формування особистих цілей.
- Планування: на цьому етапі розробляються плани і альтернативні варіанти для організації власної діяльності.
- Ухвалення рішень: охоплює прийняття рішень щодо майбутніх справ.
- Реалізація та організація: включає складання порядку денного та організацію особистого трудового процесу для досягнення поставлених завдань.
- Контроль: на цьому етапі здійснюється самоконтроль і контроль підсумків, з можливістю коригування цілей у разі необхідності.
- Інформація та комунікація: пошук та обмін інформацією, а також встановлення комунікаційних зв'язків є необхідними на всіх етапах процесу самоменеджменту.

Ці функції взаємодіють і відображають необхідний порядок дій для успішного самоменеджменту [2].

Розвиток особистості являє собою відкриту систему, яка може піддаватися управлінню. Управління системою розвитку ґрунтується на таких принципах, як саморегуляція, цілеспрямованість, цілереалізація, зворотний зв'язок та самокорекція, утворюючи замкнутий контур управління. Взаємодія між керованою та керуючою підсистемами породжує активність учасників процесу і надає йому динамічності. Зворотний зв'язок виступає як джерело інформації про перебіг і результати процесу управління.

Управління процесом розвитку особистості є науковим за своєю природою, включаючи усвідомлену дію на основі обробки інформації та систематичний вплив суб'єкта управління на об'єкт управління з метою

забезпечення ефективного функціонування та розвитку системи, а також досягнення поставленої мети управління.

У контексті сучасного суспільства самоменеджмент стає важливим засобом формування цілісної особистості, оптимізації її самостійної діяльності. Зазначений елемент свободи особистості слід максимально використовувати, перетворюючи його на особистий ресурс для кожної людини та для суспільства в цілому.

Навички самоуправління, вироблені у підлітковому та юнацькому віці, визначають подальший успіх у професійній сфері та стають ключовим елементом соціальних якостей особистості. Рівень розвитку цієї здатності впливає не лише на усвідомленість власної поведінки, а й на ефективність міжособистісного спілкування, що, своєю чергою, визначає успіх у професійних та особистих відносинах. Процес розвитку системи самоменеджменту особистості триває протягом усього життя і відіграє важливу роль у саморозвитку та самовихованні.

Таким чином, формування системи самоуправління особистості залежить від різноманітних чинників, умов та впливів: об'єктивних і суб'єктивних, макро- і мікроумов, зовнішніх і внутрішніх, безпосередніх і опосередкованих. Внутрішні фактори включають нейродинамічні, психодинамічні та особистісні аспекти формування інтегральної індивідуальності. Якщо різні чинники діють як допоміжні елементи самоменеджменту, то їх можна розглядати як опосередковані складові цього процесу. Для вдалих стратегій самоуправління важливо враховувати передумови, що створюють готовність до сприйняття впливу інших визначальних факторів. Це обумовлено психічним і особистісним розвитком, що формується у процесі взаємодії та діяльності, а також здатністю до соціального мислення, рефлексії, самосвідомості, формування "Я"-концепції та нормативно-ціннісної системи.

Самоменеджмент розглядається як свідомо, запланована, цілеспрямована і саморегульована зміна поведінки, дій і спілкування людини. Потреба в самоменеджменті виникає тоді, коли звичні методи спілкування, поведінки і діяльності не призводять до успіху. У цьому випадку виникає необхідність раціонального аналізу ситуації та визначення мети для цілеспрямованих змін - самоуправління. Визначено, що здатність до самоуправління є ключовою характеристикою особистості та виявляється у всіх формах її активності.

Існують вісім рівнів самоуправління [6]:

1. Аналіз суперечностей.
2. Прогнозування.
3. Цілепокладання.

4. Планування.
5. Ухвалення рішень.
6. Критерії оцінки.
7. Контроль.
8. Корекція.

Ці цикли повторюються до тих пір, поки не відпаде потреба в удосконаленні окремих етапів самоуправління і не відбудеться перехід до саморегуляції, тобто виконання звичних дій на основі визначених у процесі самоуправління цілей, планів і критеріїв. Особливості індивідуального стилю самоуправління полягають у тому, що особистість організовує свою діяльність відповідно до розглянутих вище етапів циклу.

Виявлено взаємозв'язок між рівнем сформованості системи самоменеджменту та стилем самоменеджменту особистості. Стиль, що являє собою конкретний спосіб, яким людина змінює свою поведінку, діяльність та спілкування, може виявлятися у формі трьох типів:

- Керований – цей стиль характеризується переважно зовнішнім джерелом змін, які здійснюються людиною під тиском або контролем ззовні.
- Самокерований – зміни в цьому стилі здійснюються усвідомлено та послідовно, особистістю самою.
- Некерований – людина, яка демонструє цей стиль, не може здійснювати контроль за своєю поведінкою та діяльністю в мінливих, нових ситуаціях.

Формування стилю самоменеджменту залежить від того, наскільки особистість оволоділа змістом етапів циклу самоуправління та як вона використовує свої практичні навички у діяльності, поведінці, спілкуванні та інших сферах.

Розглянемо об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на формування здатності особистості до самоменеджменту. Формування самоуправління особистості піддається взаємодії різних чинників, які можна розділити на об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивні чинники включають свідомі процеси, такі як виховання та освіта, які здійснюються за певною метою та програмою. Також важливий вплив справляють стихійні, непередбачувані фактори, що впливають на особистість. Механізми формування самоуправління пов'язані з діяльністю соціальних інститутів, таких як сім'я, різні організації та освітні заклади, а також засобів соціального впливу та контролю, таких як норми, принципи поведінки, традиції, звичаї та санкції.

На формування самоменеджменту також впливає мікросередовище, зокрема місце проживання, соціально-економічний статус сім'ї та стиль сімейного виховання.

Суб'єктивні чинники включають психологічні якості суб'єкта, систему ціннісних орієнтацій, установки та суб'єктивний життєвий досвід.

Динаміка сучасного суспільного життя, а також соціально-економічні та політичні проблеми породжують необхідність постійного вдосконалення систем та процесів управління на всіх рівнях суспільної структури — від управління групою, колективом чи організацією, до управління державою.

Центральне місце в системі соціального управління належить особистості. Тому вивчення особистості як об'єкта і суб'єкта управління є актуальною проблемою для сучасних економічних, соціологічних і соціально-психологічних досліджень.

Вміння управляти власним часом, енергією, та ресурсами є надважливими для досягнення успіху та самореалізації.

Самоменеджмент визначається як навмисна, усвідомлена, планомірна, саморегульована зміна поведінки, діяльності, та спілкування. Взаємозв'язок між рівнем сформованості системи самоменеджменту та стилем самоменеджменту особистості дозволяє розуміти, наскільки ефективно особистість використовує свої навички управління.

Об'єктивні та суб'єктивні чинники, такі як соціальне середовище, сім'я, виховання та освіта, грають ключову роль у формуванні цієї важливої навички. Розуміння впливу цих факторів допомагає розвивати ефективні підходи до навчання та розвитку самоменеджменту.

Переваги самоменеджменту підкреслюють його важливість у підвищенні продуктивності та якості життя. Управління власними ресурсами та досягнення життєвих цілей є критичними аспектами сучасного життя, і самоменеджмент виступає ефективним інструментом для досягнення цих результатів.

Загалом, підхід до розгляду самоменеджменту в контексті сучасних вимог та реалій підкреслює його важливість у формуванні успішної та самодостатньої особистості.

Список використаних джерел:

1. Бабчинська О.І., Мідляр А.К. Самоменеджмент як складова професійного розвитку персоналу. *Ефективна економіка*. 2016. № 9. – URL: <http://surl.li/lhgry>
2. Завадський Й.С. *Менеджмент : підручник у 3 т. Київ : Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. Т. 1. 537 с.*
3. Колпаков В. М. *Самоменеджмент. Київ : ДП «ВД «Персонал», 2008. 528 с.*

4. Лукашевич М. П. *Теорія і практика самоменеджменту*. Київ : МАУП, 2010. 225с.
5. Нетечук В.В. *Самоменеджмент*. Рівне: НУВГП, 2013. 354 с.
6. Новікова Ж.М. *Дослідження провідних механізмів психологічного захисту і рівня здатності до самоуправління у студентів під час дистанційного навчання*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. №4. С. 102-107.
7. . Siewert L.J. *Time management based on the ALPEN method (by Lothar J. Siewert)*. Vienna Student Counselling. URL: <http://surl.li/tphdk>

1.7. Економічні вимірювання вартості матеріальних збитків та їх адекватного відшкодування

*Ланішко М.Л.,
кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, обліку і аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»*

Україна вже десять років відстоює територіальну цілісність своєї країни і платить за це дуже високу ціну – людські втрати, які неможливо ніяк компенсувати. Повномасштабне вторгнення росії в Україну розпочало жорстоку і масштабну руйнацію населених пунктів на сході та півдні країни: знищення житла мирних українців, шкіл, дитячих садочків, медичних закладів, установ соціального призначення, підприємств, виробничо-складських приміщень, енергетичних та інших об'єктів критичної інфраструктури, шляхопроводів і важливих інженерних споруд. Окремі матеріальні втрати стосуються землеробства і тваринництва. Тільки від руйнування Каховської ГЕС шкода та збитки, завдані українському сільському господарству оцінили у 80,1 млрд дол. США.

Найбільше постраждали населені пункти в Донецькій, Харківській, Луганській, Запорізькій, Херсонській та Київській областях. В складних життєвих обставинах опинились мільйони українців. Хтось залишився без житла та будь-якого майна, без роботи, хтось втратив власний бізнес, інші вимушені жити у жахливих умовах окупації або ставати вимушеними переселенцями. Війна знищила 10% житлового фонду України [1].

За результатами «Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3)», проведеної спільно Урядом України, Групою Світового банку, Європейської комісії та Організації Об'єднаних Націй уже втретє, станом на початок 2024 року загальні фінансові потреби на відбудову та відновлення України складають 486 млрд дол. США, які повинні бути засвоєні протягом наступних 10 років. Лише за 2023 рік ці потреби зросли на 75 млрд